

1. MÍSTO, MARKÉTA LAPÁČKOVÁ, 16 LET, VYSOKÁ NAD LABEM

LEV OSTŘÍHANÝ NA JEŽKA

Projít školní chodbou a nezahlédnout letákovou nabídku studia v Americe je stejně těžké jako nenarazit po cestě ulicí na plakát lákající k letnímu slunění u moře. Možnost pobytu v zahraničí, ať už studijního, pracovního či rekreačního, je všeobecně považována za nejkýženější z důsledků pádu totality.

„Jen považte, mladí,“ slýchá má generace snad až příliš často, „jaké máte štěstí, že můžete poznat svět.“

Dobrá, to všechno je sice skvělé, ale zmínil se někdy někdo, jaké je to pro nás štěstí, že můžeme poznat svou vlast – ten náš bezprostředně nejbližší svět, za jehož hranicemi je prý o tolik lépe?

Věřím, že naše vítězství 17. listopadu 1989 představovalo pro účastníky sametové revoluce nikoliv možnost Českou republiku konečně opustit, nýbrž možnost konečně v ní doopravdy žít. Přesto ve mně záplava výše zmíněných letáků a především nářky těch, co tu „promarnili své mládí“, tento dojem budí. Někomu se můj pohled může zdát směšný, jinému dětinský a dalšímu snad obojí; komunistickou totalitu jsem nezažila a vím tedy jen málo, jaké to za ní bylo. Přesto, kolik Čechů dnes projevuje stejné nadšení při volbách jako při cestách do zahraničí? Mnoho nejspíš ne; dění ve státě nezdědka vypovídá o tom, že výběru zájezdu věnujeme mnohem víc pečlivosti než výběru *zodpovědné* strany.

Velice často a velice rádi však politiku kritizujeme, jako by doba, kdy správa státu byla v rukou někoho „tam nahoře“, a tedy zcela mimo nás, dávno neminula. Ve světě, od něhož jsme byli dlouho izolovaní a na jehož názoru nám teď *tolik* záleží, se prezentujeme jako demokracie. Teoreticky vzato, demokracie je vláda lidu; to my jsme poslali do parlamentu ty, na něž teď tolik nadáváme, a zrovna tak my máme možnost je odtamtud dostat a nahradit je někým vhodnějším. Jak je tedy možné, že si na dění ve státě stěžujeme, jako bychom jej neměli přinejmenším z poloviny na svědomí?

Jsem si samozřejmě vědoma toho, že v praxi je vše komplikovanější. Demokracie je jako všechna politická řešení nedokonalá a neposkytuje všemu lidu bezvýhradnou, úplnou a přede-

vším nepřetržitou moc nad státem; zůstává koneckonců otázkou, jestli by systém tohle umožňující nepřinesl dané zemi zkázu. Chtěla jsem tím však poukázat na pár znepokojivých rysů naší české povahy, které jsou podle mě nejhroší z ran, jež nám komunismus způsobil:

Předně, ideální demokracii si většina Čechů vysvětluje asi tak, že v jejím rámci by politiku dělalo jen pár z nás, ale tentokrát - na rozdíl od dob komunismu - podle nás. V reálu to bohužel vypadá tak, že těch pár z nás získá moc při volbách na základě jakési halasné reklamy, která jim předcházela a která lidem slibuje, co chtějí. Nadále už si těch několik vyvolených může za provokující plat dělat, co chce, až do chvíle, kdy bude znovu potřeba uspořádat re – klamní kampaň, při níž se svobodný lid nechá znovu svobodně oklamat a znovu jim svobodně udělí post jakési oligarchie (nebo ji udělí někomu jinému, v principu podobnému). Lituji, ale nezbyvá mi než poukázat na to, že ve vyspělém světě už je tohle „hobbesovské pojetí demokracie“ - jakési překlenutí mezi diktaturou a svobodou - dávno překonané. Nemám však strach, že bychom ho dříve nebo později nepřekonali i my, jakmile si uvědomíme, že za dění v zemi neseme my všichni zodpovědnost, bez ohledu na to, zda chodíme či nechodíme k volbám, bez ohledu na to, na základě čeho uděluje své hlasy. Občan demokratického státu od zodpovědnosti za tento stát zkrátka neuteče – ale bude-li od ní utíkat, demokracie dost možná prchne od něj.

Až nám dojde, že to my tvoříme stát, nabudeme snad i jakéhosi národní sebevědomí, které až žalostně postrádáme, a kdo nahlédne do Čapkových esejů o malých poměrech, zjistí, že jsme jej postrádali vždycky. Zažili jsme, myslím, příliš málo období svobody, aby se naše národní hrdost a to, čemu říkám „demokratická dospělost“, mohly zformovat. Žijeme v zemi, jejíž oprávněnost a způsobilost samostatně existovat byla v minulosti nejednou zpochybňována a někteří ji naneštěstí zpochybňují dodnes – velmi nedávno například americká autorka Mary Heimann (Heimann – nezní to německy?). Stejně jako v životě jednotlivce, tak i v hromadném národním významu neznamena zdravé sebevědomí neschopnost vidět nedostatky, nýbrž odhodlání snažit se je bez zbytečného přeceňování odstranit. Osobně jsem se zatím setkala jen s odhodláním od nedostatků buď utéct, nebo před nimi jako pštros strčit hlavu do písku. Příliš mnoho mých přátel se chce z Čech odstěhovat do takzvaně vyspělých západních zemí – za lepším bydlením, většími poměry a bůhví čím ještě. A příliš mnoho dospělých kolem mě přestalo sledovat politické dění na domácí scéně, protože je to unavuje, protože je to rozčiluje, protože přece nemají povinnost starat se o to, co se u nás děje – beztak se to děje bez nich a bez nich se to i vyřeší. A programy stran, které by měly být hlavním kritériem při volbách, nechte nikdo, koho znám; mimo jiné protože se předpokládá, že je strana beztak

nedodrží. Stěžujeme si, že populističtí politici dělají politiku nezodpovědně. Jak ji potom děláme my? My, na nichž její směřování především závisí, nebo by mělo záviset. Naše volební účast se podle průzkumů odhaduje na 65 – 70 procent, přičemž tohle číslo jakýsi vtipálek označil za vysoké. A jaké je asi procento zodpovědně připravených voličů, kteří nad výběrem strany skutečně přemýšleli, tak, jak by to mělo být ve svobodném demokratickém státě samozřejmé?

Právě automatickost jistého jednání spojeného s demokracií je další věcí, která nám Čechům chybí. Bude potřeba hodně času, abychom se zcela sžili se svobodou a jednou provždy se zbavili „nákazy totalitou“. Diktátorské režimy se snaží v lidech vymýt to, o čem jsem výše psala. Snaží se maximálně omezit prostor, kde by se setkávalo to, co je totožné v jejich duších a zjednodušeně by se to dalo označit jako duše národa. Teprve ve svobodě a ne nepodstatně v boji za svobodu se takhle duše projeví. Sametová revoluce ukázala, že ač jsme malý národ, mohli bychom mít obrovskou duši. Ale náš boj o ni zdaleka neskončil porážkou komunismu. Odehrává se doposud a jisté nedávné dění naznačuje, že ač se odehrává pomalu, přece jen vcelku úspěšně. Mám na mysli protesty studentů proti státním maturitám, kterých jsem se sice nezúčastnila, ale které pro mě byly velice rozporuplným politickým zážitkem.

Na jednu stranu se ukázalo, jak málo se mladí lidé cítí být občany České republiky, když odmítají přijmout, že někdo zkrátka musí tvořit ten znevýhodněný „pokusný ročník“, který první složí státní maturitu, a když odmítají, aby právě oni byli tím pokusným ročníkem. Je jedno, kolikrát se celá záležitost odsune, nikdy nebude stoprocentně připravená, a protože je nová, logicky s ní nikdy nebudeme obeznámeni tak dokonale jako s tím, co jí předcházelo a probíhalo tu po desítky let.

Přesto samotný fakt, že studenti byli schopní a ochotní sejít se a protestovat, je neklamnou známkou vývoje naší duše a jejího přibližování k demokracii – protože náplní demokracie je podle mě nepřetržité směřování k ještě větší demokracii. Jakkoliv tedy cíl studentů považuji za politicky a především demokraticky nezralý, samotné jejich jednání bylo politicky zralejší a demokratičtější, než většina toho, co jsme za posledních dvacet let viděli.

Je klidně možné, že Husákovy děti už jsou ztracené pro opravdu svobodný politický život. Není nepravděpodobné, že ani děti Husákových dětí, ovlivněné svými rodiči, se nebudou v demokracii cítit tak docela jistě. A třeba ani pro jejich potomky nebude svoboda stejně zažitá a tudíž stejně těžko odstranitelná, jako pro jejich vrstevníky ze západních států. Přesto, vše je v pořádku, dokud probíhá vývoj – a navzdory zdání „kocourkovské stagnace“, které budíme na domácí i zahraniční politické scéně, u nás ten vývoj zdá se přece jen probíhá.

Ve výčtu „vad na kráse naší duše“ si nemohu odpustit malé kliše. Chybí nám láska k vlasti. A právě to, že by většina Čechů nejspíš označila tohle mé prohlášení za kliše, považuji za důkaz, jak moc je jim cizí ten vřelý cit k zemi, kde se narodili. Nedivím se tomu; pro mnohé byla léta vězení, které je udržovalo vprostřed mříží socialismu. Přesto se domnívám, že naučit se mít Čechy alespoň trochu rádi je náš prvořadý úkol a měli bychom jej splnit ještě dřív, než se naučíme zodpovědnosti, získáme sebevědomí a procvičíme se v demokracii natolik, že pro nás bude zcela samozřejmá. Když už nás v Čechách nedrží totalitní režim, je potřeba jiných – vnitřních – pout, díky nimž odtud neodejdeme, a těmi pouty by neměly být pohodlnost, odevzdanost, strach, neschopnost naučit se cizí jazyk a podobné praktické bariéry. Mělo by to být něco, díky čemu tu budeme žít dobrovolně a rádi – láska nebo hrdost, či snad alespoň náklonnost. Vlastenectví by možná bylo tím nejuvýstižnějším slovem.

Až nám na naší vlasti – ve smyslu území, občanů, historie a zkrátka všeho, co vlast zahrnuje - začne záležet, budeme se chtít podílet na tom, co se s ní děje. Pak bude náš národ konečně mít dlouho zaslouženou duši.